

Büyük Osmanlı Oryantalizm 2

– Mustafa ESER · 09 Ocak 2020

Küçük bir bilgi notu olarak Zeki Velidi Togan'ın yazdığına göre;Avrupalı tarihçilerin dünya tarihine bakışları hakkındaki düşüncesini aşağı yukarı aynı minvaldedir:Reşideddin'in mesai arkadaşlarından Abdullah Kaşani Arapların ve Farsların tarihleri cihan tarih denizine munsap olan nehirlerin ancak birisidir demiştir;halbuki Avrupa alimleri, bugün bile umumi cihan tarihini Roma-Cermen aleminin tarihinden ibaret gibi telakki etmekte devam ediyorlar.Z.V.Togan Umumi Türk Tarihine Giriş) Batılı tarihçilerin Türklere bakışlarının az çok anlaşılmiş olduğunu düşünerek şu soruyu sormanın tam zamanıdır diye düşünüyorum:Bunda- bizim- hiç katkımız yok mudur?:Var diyorsanız Taner Timur'a kulak verelim o zaman:Taner Timur Osmanlı kimliği kitabında bu konuyu hem gayet güzel tespit etmiş hem de açıklık getirmiş.Timur'un,Batılıların bir doğrululaşma davaları olmamasına rağmen Atatürk'ten beri bizim bir Batılılaşma davamız vardır ifadelerine aynen katılıyorum.Aynı zamanda da Batı'ya karşı duygusal ve(toplum hafızası kaynaklı) bir direncimizin olduğu da bana göre doğru bir ifade.Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olarak ilerleme ve çağdaşlaşma anlamında batılılaşma-çoğunlukla da ekonomik ve fikir özgürlüğü- taraftarı olduğu halde,duygusal olarak Türkiye'ye yönelik en ufak eleştiri ve gözlemlere gösterilen hassasiyet ileri seviyede olmaktadır.Bu hassasiyet gerek tarihi gerek toplumsal veya sosyolojik olguyu mantıklı değerlendirmemizi engelliyor.Taner Timur'a göre Batı'ya sevmek,formasyonlarını ve eğitimlerini Batı normlarıyla yapmış pek çok aydınımız için bile utanılacak bir şeydir.T.Timur bu tezini Tunç Okan'ın şu sözleriyle destekliyor..."Batı'da yaşayan sinema yapımcımız Tunç Okan'ın şu sözleri anlamlı görünüyor: «Batı'yı seviyorum ve bunu söylemekten utanmıyorum!Yeni Gündem, 1 Nisan 1985)

Burada T.Timur'un bazı ifadelerine katılırken bazılarını ise katılmadığımı belirtmeliyim. T. Timur'un Batılılaşma davamız! hakkındaki tespitlerine tamamen katıldığımı Cumhuriyet'in Batı tipi insan oluşturmak için her türlü imkanı kullandığını düşündüğümü belirtmek zorundayım.Ama kendilerini aydın olarak gören kişilerin Batı tarzı yaşam tarzını sevmekten ve ya bunu ifade etmekten utandıklarını falan zannetmiyorum.Cumhuriyetin ilk yıllarında Dr.Abdullah Cevdet'in Avrupa'dan Damızlık Erkek Getirtmeyi Teklif ettiğini,Çetin Altan'ın okuyucularına Batılı olmak için Domuz Eti yemeyi tavsiye ettiğini hatırlatmalıyım.Cumhuriyet'in Batılı Aydınlarının Osmanlı ve İslam'ı doğrudan ilişkilendirerek Osmanlı ve İslam karşıtlığını birleştirdiklerini düşünüyorum. Yetişme dönemlerime (1969 doğumluyum)Medya'da Batılı gibi düşünmekten,yaşamaktan ve savunmaktan utanan kimseye de rastlamadım.Bilakis Doğuyu(İslam'ı ve Osmanlıyı daha doğrusu Müslüman Türk geçmişimizi) savunmak tedirgin ediciydi. Medya'nın oluşturduğu toplumsal baskı sebebiyle Muhafazakarların Batı tarzını ve Batı'cıları eleştirmeleri o kadar da kolay değildi!İlk gençlik yıllarımızda Kara Murat ve Malkoçoğlu filmleriyle dalga geçildiğini de hatırlıyorum.Ki bu tür tarihi filmler her zaman Anadolu'da gişe rekoru kıran filmlerdi.Kendini aydın olarak gören cumhuriyet nesilleri tam olarak bilmeden Osmanlı'yı her zaman aşağıladı ve dışladı.Bırakın Aydınımızı Devlet yetkililerimizin bile Osmanlı'ya bakışını Profesör Mim Kemal Öke'nin bizzat yaşadığı bir hadiseyi alıntıyla açıklayalım isterseniz.

(İkincisi, tarihle ilgili olduğu için burada yazacağım. TRT'den bir yapımcı "Tarih ve Saray" adı altında bir belgesel teklifi vermişti. İstanbul'daki saraylar mimarisi ve dekorasyonu ile anlatılacaktı. Arkadaşımız özgün bir düşünceyle saraydaki hayatı da işlemek istemiş ve belgeselin içine canlandırmalar yerleştirmeyi planlamış. Başka bir deyişle, sarayın sakinlerinin, yani padişahların bir günlük yaşantıları nasıl olur, resmetmeye çalışacak. Senaryoyu okudum, çekimleri izledim. Tarihi hakikatlerden inhiraf yoktu. Ve dizi yayına girdi. Girdi girmesine de Türkiye'de kıyamet koptu: "Vay efendim, devlet ekranında nasıl padişahlar gösterilmiş!" "Sizi gidi saltanatçılar, hilafetçiler" ve malum "irtica patladı" korusu... Evren devlet başkanı, rahatsız olmuş ne kelime, köpürmüş. Tunca Bey'i Çankaya'ya çağırıyor. Çatmak için. O da yanına beni aldı ve gittik. Evren masasında. Bize "oturun" bile demedi. Ayaktayız. "Bu ne rezalet" diye başladı. Tunca Bey izah etti, "Belgesel tarihi gerçeklere uygun yapılmıştır, Mim Kemâl Bey denetlemiştir" dedi ama Evren hiç de tatmin olmadı. Sonunda söz istedim ve "Sayın devlet başkanım, Ermeni Meselesinde Osmanlı tarihini anlatmak için Mim Kemâl Öke'ye, onun ilmî salahiyetine itimat ediyorsunuz, yurt dışına gidip uluslararası forumlarda Türkiye Cumhuriyeti'ni savunmasını makbul görüyorsunuz da padişahların hayatı söz konusu olunca niye 'menfur' oluyoruz, taraflı görünüyoruz, kınanıyoruz ki!" dedim. Durdu, bir şey söyleyemedi. Cevap da bulamadı. Sadece çıkıp gitmemizi işaret etti! Dizi makaslanmadan sonuna kadar yayınlandı. Çok da beğenildi. O zamanlar TRT renkli yayına çoktan geçmişti. Ama Evren dünyayı hep siyah-beyaz görüyordu! Mim Kemal Öke, Derin Tarih Temmuz 2015) Kenan Evren'le ilgili alıntıyı yapmamdaki amaç: Evren'in eğitim gördüğü Askeri okullarda dönemine göre elit bir eğitim aldığını düşünmem-den dolaydır. Elit bir eğitimden geçen bir yöneticinin bakışı böyle olursa benim gibi sıradan insanların tarihimize bakışı nasıl olur? Takdirinize bırakıyorum.

Eğitim sistemimizin Osmanlı'ya bakışıyla ilgili bir bilgiyle devam edelim. Profesör Ahmet Akgündüz'ün Bilinmeyen Osmanlı kitabının baş kısmında, Osmanlı'nın yıkılış sebeplerinden gösterilen İltizam sisteminin Amerika'da Modern bir iktisat teorisi olarak işlendiğini öğreniyoruz. "Muhterem Hocam! Eğitim hayatımda Osmanlı Devleti ile ilgili doğru bilgileri öğrenememiş ve aleyhte öğrendiğim bilgilerin yanlışlığını ve tarihimizi toptan inkârın zararlarını ancak Amerika'daki tahsil hayatımda anlamıştım. Bizim Osmanlı'yı batıran kurum diye gördüğümüz 'iltizam' usulünü Amerika'nın vergi toplamada kullanmak istediği modern bir iktisat teorisi olarak mastır derslerimde görünce şaşırdım ve tekrar Osmanlı'yı incelemeye başladım. (A. Akgündüz'ün yazdığına göre bu ifadeler merhum Maliye Bakanı Adnan Kahveci'ye aittir. Adı geçen kitabın yazılma sebeplerinden birisi de budur.)

Osmanlı büyüklüğüne oranla hakkındaki gerçeklerin Oryentalist bakışla çarpıtıldığı, karar-tıldığı bir tarihin sahibi aynı zamanda. Bu iddia şahsıma ait değil elbette ki, Bakınız Prof. Ahmet Şimşirgil bu konuda neler yazmaktadır. (Konuyu daha fazla uzatmadan ifade etmek isterim ki, dünyanın en uzun süreli hanedanı olarak fethettiği coğrafyalara huzur dağıtan böylesi devasa ve uzun ömürlü bir devlet/ imparatorluk sahibi Osmanlı uzun yıllar boyunca maalesef hak ettiği ilgiyi bulamadığı gibi pek çok haksızlığa da uğramıştır. Artık herkesin kabul edeceği bir gerçektir ki. Osmanlı'ya en büyük haksızlık yerine kurulan Cumhuriyet kadroları tarafından yapılmıştır. Günümüzün meşhur tarihçilerinden Halil İnalçık bu durumu şu ifadeleriyle ortaya koyuyor: Bir milletin veya devletin tarihi yazılırken dünya kamuoyunda yerleşmiş belli bir imaj, dostluk ve düşmanlık, siyasi ideolojiler, yeni kültür yönelişleri

gerçeği saptırır, abartır veya karalar. Bu kaçınılmaz bir alın yazısıdır. Osmanlı tarihi, bu bakımdan en çok sapıtılmış,tek yanlı yorumlanmış tarihtir.(Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil)

Taner Timur'un Osmanlı Kimliği kitabında belirttiği gibi,inançlarına ve değerlerine köken arayan günümüz aydını kabul etmek istemese de,tarihteki yerini almasının üzerinden 100 yıla yakın bir zaman geçmiş olan Osmanlı,yüzyıllar boyunca büyük bir uygarlık olarak yaşadı.Cumhuriyet nesilleri olarak bizler ise Osmanlı uygarlığını savaşlar,zaferler ve yükseliş döneminin meşhur sultanlarıyla tanıyoruz.Daha doğrusu çoğumuz sadece yüzeysel olarak biliyoruz.Osmanlı, uygarlığının İslami renkleri taşıması ve selefi Arap-İran uygarlıklarından etkilenmiş olması sebebiyle hak ettiği şekilde takdir edilmedi.(Taner Timur,Osmanlı Kimliği)

Batlıların kendi tarih ve kültürlerini esas alarak yaptıkları tarihsel dönem sınıflandırmalarında Osmanlı, Ortaçağ,Yeni veya Aydınlanma çağı ile yakınçağda dünya tarihinin kilit noktalarında olduğu,doğrudan veya dolaylı olarak Ortadoğu,Avrupa ve Afrika'yı etkilediğini vicdan sahibi her tarihçi kabul etme zorudur.Aslında Avrupa Osmanlı'yı kabullenmek istememiştir.Hiç ummadığı, beklemediği bir anda Osmanlı Rumeli fütuhatına başlayıp kısa süre içinde Avrupa'nın tamamına yakınına egemenliği altına alınca bocalamıştır.Batlıların Türklerin şahsında Doğu(Şark)ya bakışı yüz yıllardır değişmemiştir. Burada kısa bir parantezle olaya,Osmanlı sorunsalı'na biraz farklı yaklaşalım.Osmanlı tarihine meraklı olan herkesin Akıncı ocağı hakkında biraz bilgisi vardır.Osmanlı devletinin sınırlardaki hafif süvari birliği diye bilinen Akıncı ocağının en büyük,en eski iki ailesi Evrenos oğulları ve Mihaloğullarıdır."İleriki bölümlerde görüleceği gibi Evrenos Bey, Yunanistan'ın ilk beyi olmuştur. Mihaloğlu ve Malkoçoğlu ailelerine gelince, kuşkusuz, bunlar, soylu olmayan ailelerden gelmekte ve geçmişleri de pek gerilere kadar gitmemektedirler.Zira ilkinin atası olan Köse Mihal,müttefiki olduğu Komnenler sülalesiyle akraba idi.(Dimitri Kantemir a.g.e)

(İddianın aksine Köse Mihal Bizans/Roma imparatorunun müttefiki falan değildir.Kabileleriyle Dobruca'dan göç etmiş,Bizans/Roma imparatorunun teklifi üzerine Hristiyan olarak imparatorun emrine girmiştir.(Mahmut R.Gazi Mihal,İstanbul Muhasaralarında Mihaloğulları ve Fatih Devrine Ait Bir Vakıf Defterine göre Harmanmaya Malikanesi)

"Ceddi Köse Mihal Paleolog ailesinden olmak lâzım gelir: «Bu zamandaki Akıncı reisi Mihaloğlu; peder cihetinden Türk nesli ise de (yâni babası Müslüman ise de) valide cihetinden Dük dö Savua'ya ve fransa Kralına karabeti var idi.» (Paolo Civvio)Hammer Tarihi) Köse Mihal ismiyle maruf Abdullah Mihal Gazi'yi'nin Bulgar olduğu konusunda ısrarcı olan tarihçiler de vardır.Bu sahiplenmenin sebebi,Bizi Bizden Olanlar Yendi düşüncesinin garip bir tezahürüdür.Bulgar tarihçilerinin başka bir iddiası da Osmanlı'nın kendilerini sömürdüğü iddiasıdır.

Uzun yıllar boyunca Balkan devletlerinin Osmanlı tarihine bakışı hakkındaki en doğru tespit sanırım Murat Belge'ye ait.(Türkiye'de bir tür tarihçilik,milliyetçi bir ululama biçimini alırken,yurt dışında Osmanlı tarihçiliğinin büyük bir kısmı(daha çok Balkanlar'da ama yalnız orada değil) bunun tam tersi temeller üstünde kurulmuştu. Balkanlar'da görülmüş her olumsuzluk ve kötülüğün Osmanlı varlığından zuhur ettiğini kanıtlama misyonu. Murat Belge,Osmanlı'da kurumlar ve Kültür)

D.Kantemir'in asil olmadıklarını iddia ettiği Malkoçoğlu ailesinin isim babası Malkoç Bey Hamidoğlu Beyliğinin son şehzadesidir.(Rivayet olunur ki cenge iki leşker mukabil olup saflar bezenüp alaylar

düzüldü;andan Sultan Murad buyurdu ki bin okçu sağ kola durdu ki reisleri Hamidoğlu'nun Malkoç'u idi ve bin okçu dahi sol kola durdu ki reisleri Hamidoğlu'nun oğlu Mustafa Çelebi idi.Neşri c.1,s.294)Malkoç Bey'in Hamidoğlu Beyliğinin son şehzadesi olması bazı açılardan önemlidir.Malkoç Bey hem asildir,hem de eğitimidir,öyle olmalıdır.Çünkü şehzade olarak özel eğitim alacak imkanlara sahiptir.Üstelik o çağlarda Çelebi ünvanı eğitilmiş kişilere verilen bir ünvanıdır.

Hammer ise meşhur akıncı beylerinden Gazi Evrenos Bey'in Rum asıllı muhtedi olduğu iddiasındadır.Ayşegül Çalı'nın Gazi Evrenos Bey'in Rum asıllı olması iddiasına yaklaşımı daha farklı. (Süleyman Paşa'ya bu seferinde refakat ettiği rivayet olunan Evrenos Beğ'in de, Kıpçakların Uran kabilesinden olup Hıristiyanlıktan Müslümanlığa geçen bir Türk olacağı zannolunuyor.Zeki Velidi Togan-Umumi Türk Tarihine Giriş)Ancak Hammer'in bu görüşünü, kuruluş teorisinde Bizanslı güçlerin etkili olduğu düşüncesine dayandırmaya çalıştığı açıktır. Bu nedenle gösterdiği iki kaynaktan Hoca Sadeddin yerine İdris-i Bitlisi'nin ilk kaydına inanmıştır. Bu bağlamda Hammer'in Evrenos Bey hakkındaki yorumu daha da anlaşılır olmaktadır.AYŞEGÜL ÇALI 'nın 2011 tarihli Gazi Evrenos isimli Doktora Tezi)Osmanlı Tarihçileri İbn-i Kemal ve Hoca Sadeddin Gazi Evrenos Bey'in Karesi Ümerasından olduğunu kaydederken(Hoca Saadeddin'in ve İdris-i Bitlisi'nin eserlerinde ise Evrenos Bey hakkında: "Husûsan Ece Beğ ve Gazi Fazıl ve Evrenos Beğ ki Karesi vilâyetinin ser-hayllerinden idiler" denilmektedir. ((Ayşegül Kılıç)Bir diğer Osmanlı tarihçisi Solakzade'de tarihinde Evrenos Bey'den bahsederken "husûsen Ece Bey ve Fazıl Bey ve Evrenos Bey bunlar Karesi vilâyetinin müte'ayyin adamlarından idiler" Mehmed Hemdemi Solakzâde, Solakzâde Tarihi, İstanbul)diye yazmaktadır.

Hiç şüphesiz ki Batlıların Türkler'in şahsında Doğu'ya/Şark'a bakışı Kilise tarafından/öncülüğünde belirlendiği gibi,Doğu(Şark)Avrupa için doğal kaynakları bakımından sömürülmesi yağmalanması gereken yerlerdir.İlkinden itibaren Batı ile Müslüman Türkler arasındaki tüm savaşlar Haçlı Savaşları zihniyetiyle yapılmıştır bu savaşların asıl amacı din gibi gözükse de tamamen ekonomik olduğu artık inkar edilemez bir gerçektir.

(Ortaçağ Papalığı) Bu maksada erişebilmek için tuttuğu yol şu idi:Batının parçalanmakta olduğunu bilmezden gelerek" Dinsizlere" karşı bir Hıristiyan dış siyasetin ayakta tutmak,o zaman Batı için hayati bir mesele olan Türk problemini üzerine almak,Haçlı seferleri geleneğine dayanarak din savaşı fikrini genelleştirmek,bunu Kilise vasıtasıyla en küçük köylere kadar götürmek,Türlere karşı kazanılan zaferleri mübalağalı olarak değerlendirmek,hem başarıdan ve hem yenilgiden Türkler aleyhine açılan propaganda da son haddine kadar faydalanmak.Şerif Baştav-Avrupanın Siyasi Durumu) Buraya kadar yazdıklarım ve alıntıladıklarımın merakımın anlaşıldığını ve zihninizde Batı' nın,çoğu Batılı tarihçinin Osmanlı'ların/Türkler'in şahsında doğu'ya/Şark'a bakışı netleşmiş olmalıdır.Avrupa,Türklerin hiç tahmin etmedikleri ve beklemedikleri bir anda(1354) Rumeli'ye çıkıp kısa bir zaman içinde Orta Avrupa'nın büyük bölümünü fethederek Avrupa'ya yerleşmelerinin travmasını atlatamadı.Türk gerçeğini kabullenmek istemedi.Adı farklı da olsa çok büyük bölümü mağlubiyetle sonuçlanan sayısız Haçlı savaşından sonra,reddetme ve aşığılama eline imkan geçince de sömürme yolunu seçti.Batının bu tavrını hoş görmek değil ama anlamak bir yere kadar mümkün görülebilir.Nihayetinde bu devletler arası bir iktidar mücadelesidir ve yenilenin yapacağı fazla bir şey yoktur.Kimse"Benim

idarem,devletim,yönetimim kötüydü iyi ki Türkler gelip bizi egemenliğine aldı“demez.Ulusalcılığın zirvede olduğu son iki yüz yılda en kolay yol budur: Osmanlı'yı,Türkleri kötülemek.(Tarihlerini Osmanlı/Türk düşmanlığı üzerine bina etmiş olan Bulgarlar başta olmak üzere Balkan ülkelerinin yaptıkları gibi) Batılıları anladık diyelim,bu coğrafyada doğup,büyüyüp,yetişen yerli aydınlarımıza ne diyeceğiz?Bu tip yerli aydınlarımız,benim gibi sıradan insanlar olsalar,deriz ki,bilmeden konuşuyor.

Sözü Sina Akşin'e getirmeden önce,Doğu Despotizmi/Şark İstibdadı kavramı hakkında Taner Timur'un Osmanlı Kimliği kitabında yazdıklarına kulak verelim:

Daha ilk Haçlı seferlerinden itibaren Batı Türk'ü tanıdı ve bütün düşmanlığına rağmen, zaman zaman onun için övücü bir dil de kullandı. XVIII. yüzyılda düşünürler kendi ülkelerindeki mutlakiyetçi rejimleri, Doğu'da ideal tipini buldukları despotizm, tehlikesine göre değerlendirmişlerdir. Bu despotizmin en çarpıcı örnekleri ise Osmanlı Devleti, İran ve Hindistan'da görmüşlerdir...

Böylece çoğu kez, despotik rejimler» ırkçı ard fikirlerle ve «Doğulu karakter»in bir parçası olarak görülmüş ve incelenmiştir...Tam tersine, bu ülkelerin kendi kendilerini yönetmekten aciz olduklarını düşünerek,bunları işgal etmeyi ve bizzat yönetmeyi bir uygarlaştırma misyonunun gereği olarak görmüştür. Bunun aslında kapitalizmin ve onun ürünü olan sömürgeciliğin bir gereksinmesi olduğunu ilaveye herhalde lüzum yoktur....Hiç olmazsa yirmi, yirmi beş yıllık bir zaman diliminde Türk aydını teorik olarak çözemediği kimlik sorunumuzu uluslararası gelişmenin çözdüğünü ve artık bizzat Batı'nın da kabul ettiği gibi??? (Batı'nın bizleri uygarlığının bir parçası olarak kabul ettiğine tam olarak inanmadığım için soru işaretlerini ben ekledim.)Türkiye'nin Batı uygarlığının bir parçası olduğunu düşünmeye başladı. Bugün aynı duyguların ve aynı kanının büyük bir çoğunluk tarafından paylaşıldığını söyleyebilir miyiz? Sanmıyoruz. (Taner Timur Osmanlı Kimliği)